

Нова українська школа: досвід і перспективи

Шевченко О. М.

Анотація. У статті розглядаються питання сутності та якості сучасного освітнього простору як фактору становлення Нової української школи. Аналізуються психолого-педагогічні тенденції та умови оптимізації освітнього процесу відповідно до завдань, визначених Державним стандартом початкової освіти. Розкрито важливість організації оптимального навчального простору у класі згідно із законами ергономіки та естетики. Наголошено на актуальності дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти. Автор підкреслює, що компетентнісний підхід у навчанні є важливим ресурсом особистісного розвитку дитини. Зроблено висновок про необхідність системного реформування початкової освіти у вимірах НУШ.

Ключові слова: Нова українська школа, освітній простір, психолого-педагогічна система.

Постановка проблеми. Глобальні реформаційні процеси у соціокультурному просторі сьогодення не оминають процесуальні виміри системи освіти. Основним вектором освітніх реформ є усталене положення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Головною метою Нової української школи (далі — НУШ) визнано створення освітнього закладу, в котрому буде приємно навчатися і котрий надаватиме учням не лише знання, але й компетенції щодо їх застосування у житті. У такій школі мають панувати принципи паритетного діалогу [1, 4, 6] в організації навчання (рівність, співпраця, взаєморозуміння); учнів вчать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами своєї Батьківщини.

Протягом останніх років у сучасному освітньому просторі відбулися суттєві зрушення: вчителі нової формації (замість знаннєвої парадигми навчання) орієнтовані на розвиток в учнів нового (творчого) типу мислення, навичок самоорганізації, життєвих компетентностей. Разом з тим, значна кількість перспективних позицій реформування освіти все ще залишаються у перспективних планах.

У площині даного дослідження ми мали за **мету** представлення системи становлення сучасного освітнього простору у вимірах реалізації принципів Концепції Нової української школи.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Впровадження нормативних принципів функціонування НУШ у практику освіти спричиняє змінення просторово-предметного оточення, програм та засобів навчання. У сучасній школі значно зростає частка проектної, командної, групової діяльності, урізноманітнюються варіанти організації навчального простору, насамперед у початкових класах. Навчання здійснюється переважно через гру; цілеспрямовано зорганізовані й методично грамотно проведені дидактичні, рольові ігри гарантують засвоєння школярами нормативів Державного освітнього стандарту початкової школи. Водночас, змінення психолого-педагогічних концептів розгортання навчального процесу в НУШ потребує урізноманітнення варіантів організації навчального простору в класі, змінення ергономіки простору освіти.

Як наголошує С. Довбенко, крім класичних усталених варіантів організації класу, в умовах реалізації принципів НУШ необхідно створювати й використовувати новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи повинен бути спрямованим на всебічний розвиток дитини та мотивації її до навчання [1, с. 18–23]. Вимоги сучасного інформаційного суспільства диктують необхідність широкого використання новітніх ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання, кардинального оновлення навчального обладнання.

Згідно із стандартами НУШ вже в першому класі навчальний процес має здійснюватись через такі осередки:

- осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідним комплектом меблів і технічного забезпечення (диктофон, фотоапарат, магнітофон тощо);
- змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки (фліп-чарти), стенди;
- осередок для гри, оснащений настільними іграми, пазлами, інвентарем та засобами для рухливих ігор;
- осередок художньо-творчої діяльності з різними за розмірами полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт;
- куточок живої природи;

- осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям;
- дитяча класна бібліотека;
- осередок учителя — професійний простір вчителя, оснащений комп'ютером, зручним кріслом, робочим столом, полицями і шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо [1].

Міністерство освіти і науки рекомендує використовувати обладнання, яке виготовляється відповідно до чинних в Україні стандартів і повинно відповідати ключовим вимогам щодо ергономічності, безпечності, відповідності чинним санітарно-гігієнічним нормам, міцності, вандалостійкості і естетичності, мати сучасний дизайн.

Успішність реалізації стандартів НУШ забезпечує також дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти, що зумовлює використання й покращення здобутого дитиною раніше досвіду (знань, умінь, навичок, компетенцій).

Ми поділяємо думку С. О. Лавренко, що в Україні забезпечення наступності відбувається через реалізацію базових циклів навчання — адаптаційно-ігрового і основного [2, с. 23]. Важливу роль в адаптації молодших школярів до навчання забезпечують надана першокласникам можливість приносити до школи іграшки, писати олівцем, поділ класу на зони, скасування червоної ручки вчителя та домашніх завдань у першому класі, зниження оцінок за виправлення, оцінювання каліграфії, зміну функції оцінки із предмета обговорень і рейтингів на фіксування якості знань учня [2]. Водночас, в роботі із адаптації молодших школярів до навчання у школі особливої уваги потребує інформаційно-просвітницький напрям забезпечення наступності, що передбачає, з одного боку, обмін досвідом між вихователями та вчителями початкової школи щодо використання різноманітних форм організації діяльності дітей, ігрових прийомів і методів, систем роботи з розвитку мовлення, поетапної соціалізації дитини, формування її пізнавальних процесів, з іншого — роботу із батьками дітей (анкетування щодо питань індивідуального розвитку дитини, рівня досягнення нею дошкільної зрілості, Дні відкритих дверей у школах, зустрічі батьків із майбутніми учителями, спільні батьківські збори з педагогами закладу дошкільної освіти і вчителями школи, «педагогічні вітальні» у школі з питань створення у закладі психологічно комфортної обстановки для сприйняття дитиною нової соціальної

ролі школяра, освітньо-ігрові тренінги та практикуми для батьків дітей переддошкільного віку) [2, с. 23–26] задля створення для дитини ситуації успіху [6].

Найбільш сприятливим вектором розвивального впливу на особистість молодших школярів є виміри суб'єкт-суб'єктної недирективної взаємодії [3–5] та компетентнісної моделі навчання.

Викладення основного матеріалу дослідження. Смісл впровадження концептуальних положень НУШ у практику навчання молодших школярів передбачає організацію компетентнісно зорієнтованого освітнього процесу, зорієнтованого на створення умов для формування в учнів досвіду самостійного вирішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем різного рівня складності на основі наявних знань [5]. Компетентнісний підхід не спростовує значення знань в освітньому процесі, проте акцентує увагу на здатності особистості використовувати отримані знання на практиці; персональний життєвий досвід людини, продукт її власної життєтворчої активності, сприяє зростанню особистісного потенціалу, самореалізації в умовах реального існування у несталому середовищі інформаційного суспільства (див. табл. 1)

Таблиця 1. Порівняльна характеристика знаннєвого та компетентнісного підходів у початковій освіті

Ознаки порівняння	Знаннєвий підхід	Компетентнісний підхід
Мета	Формування всебічно розвиненої особистості	Формування діяльної компетентної особистості
Зміст навчання	Формується у системі цілепокладання	Формується у системі бажаного результату
Позиція вчителя	Передає, навчає, формує. Переважає відтворення знань, їх застосування за зразком	Переважає проектування навчальних і життєвих ситуацій для формування предметних і ключових компетентностей
Основні результати	Цінності, знання, вміння, навички	Суб'єктність учіння, цінності, досвід діяльності

Компетентнісно орієнтований підхід до навчання передбачає формування в учнів різних груп компетентностей, які охоплюють

глибокі, систематичні, поліфункціональні знання; вміння і навички використання знань у стандартних і нестандартних ситуаціях; ціннісні установки та мотивацію діяльності. Зміст кожного предмета вносить свою частку у цілі й результати початкової освіти. Ефективність цього впливу значно посилюється, якщо, крім предметних, учитель цілеспрямовано на різних уроках розвиває у дітей ключові компетентності, кожна з яких важлива. Технологічно це означає, що результати предметної і ключової компетентності мають однакову структуру, але різні за змістом (див. табл. 2).

Таблиця 2. Внесок навчальних предметів у результати початкової освіти в контексті компетентнісного підходу

Предмет	Основна компетентність
Українська мова	Комунікативна, соціокультурна, уміння вчитися
Літературне читання	Читацька, комунікативна, інформаційна, уміння вчитися
Математика	Математична, уміння вчитися
Природознавство	Природознавча, дослідницькі уміння
Я у світі	Соціальна, громадянська, уміння вчитися
Музичне мистецтво	Основи музичної культури
Трудове навчання	Предметно-перетворювальна
Основи здоров'я	Здоров'язбережувальна
Сходинки до інформатики	Інформаційно-комунікаційна, уміння вчитися

Компетентності молодшого школяра покликані сформувати знання, уміння, навички та здатності, потрібні учневі для подальшої освіти у несталих соціальних умовах, підготувати дитину до освоєння та виконання основних соціальних ролей у суспільстві, і має стати кінцевою метою соціалізації дітей.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Необхідною умовою оптимізації освітнього процесу у вимірах НУШ є структурований освітній простір, створення якого можливе, якщо задеклароване в урядових рішеннях фінансування вчасно дійде до шкіл.

Важливою і необхідною передумовою успішного навчання молодших школярів є дотримання принципу наступності між дошкільною і початковою шкільною ланками освітнього процесу. Особливої уваги потребує налагодження інформаційно-просвітницької діяльності у взаємодії суб'єктів освіти.

Стратегічним завданням початкової школи на сьогоднішній день є формування компетентної особистості, сповненої бажанням і здатностями самостійно вчитися, шукати в різних джерелах інформацію і застосовувати нові знання, виробляти вміння діяти, прагнути творчості та саморозвитку. Формування компетентностей молодшого школяра є невід'ємною частиною впровадження компетентнісного підходу, оскільки компетентності стосуються розвитку психічних процесів та індивідуальних якостей особистості учня.

Здійснений аналіз не вичерпує усіх аспектів означеної проблеми і потребує систематизації факторів, котрі сприяють оптимізації функціонування НУШ.

Список використаної літератури

1. Довбенко С. Освітній простір нової української школи: перший досвід та перспективи. *Гірська школа українських Карпат*, 2018. № 18. С. 18–23. doi: 10.15330/msuc.2018.18.23-26
2. Лавренко С. О. Наступність дошкільної та початкової освіти у вимірах сьогодення: здобутки та перспективи. *Інноваційна педагогіка : наук. журн. / Причорномор. н.-д. ін-т екон. та інновацій*. Одеса : ПНДІЕІ, 2019. Вип. 16, т. 2. С. 23–26.
3. Матвійчук Л. Психолого-педагогічні умови формування ключових компетентностей учнів початкових класів у навчально-виховному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 4. С. 85–88.
4. Токарева Н. М. Психологічні виміри діалогізації сучасного освітнього простору. *Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої*. Вип. 40. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. С. 373–384.
5. Токарева Н. Н. Перспективи личностного розвитку суб'єктів освітнього простору в сучасному інформаційному суспільстві. *Повышение качества образования в условиях*

поликультурного соціума : сб. статей / редкол.: И. А. Шарапова [и др.]. Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2017. С. 51–55.

6. Шевченко О.М. Створення ситуації успіху в умовах НУШ. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти: зб. наук.праць / заг. ред. Н. М. Токаревої.* Вип. 9. Київ: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2019. С. 193–198.

References

1. Dovbenko, S. (2018). Osvitniy prostir novoi ukrayinskoyi shkoli: pershiy dosvid ta perspektivi [The educational space of the new Ukrainian school: first experiences and perspectives]. *Gir'ska shkola ukrayinskih Karpat*, 18. S. 18–23. [in Ukraine]. doi: 10.15330/msuc.2018.18.23-26
2. Lavrenko, S. O. (2019). Nastupnist doshkilnoyi ta pochatkovoyi osiiti u vimirah sogo denniya: zdobutki ta perspektivi [Continuation of pre-school and school education as of today: milestones and outlook]. *Innovatsiyna pedagogika : nauk. zhurn.* Prichornomor. n.-d. In-t ekon. ta Innovatsiy. Odesa : PNDIEI. Vip. 16, t. 2. S. 23–26. [in Ukraine]
3. Matviychuk, L. (2016). Psihologo-pedagogichni umovi formuvannya klyuchovih kompetentnostey uchniv pochatkovih klasiv u navchalno-vihovnomu protsesi [Psychological and pedagogical conditions for the formation of key competences of elementary school students in the educational process]. *Nova pedagogichna dumka*, 4. S. 85–88. [in Ukraine]
4. Tokareva, N. M. (2018). Psihologichni vimiri dialogizatsiyi suchasnogo osvitnogo prostoru [Psychological dimensions of the dialogue of the modern educational space]. *Problemi suchasnoyi psihologiyi : zb. nauk. prats Kam'yanets-Podil'skogo natsionalnogo universitetu imeni Ivana Ogiienka, Institutu psihologiyi imeni G. S. Kostyuka NAPN Ukrayini / za nauk. red. S. D. Maksimenka, L. A. Onufrievoyi.* Vip. 40. Kam'yanets-Podil'skiy : Aksioma. S. 373–384. [in Ukraine]
5. Tokareva, N. N. (2017). Perspektivi lichnostnogo razvitiya sub'ektiv obrazovatel'nogo prostranstva v sovremennom informatsionnom obschestve [Perspectives of personal development of subjects of educational space in the modern information society]. *Povyishenie kachestva obrazovaniya v usloviyah polikulturnogo sotsiuma : sb. statey / redkol.: I. A. Sharapova [i dr.].* Vitebsk : VGU imeni P. M. Masherova. S. 51–55. [in Russian]

6. Shevchenko, O. M. (2019). Stvorenniya situatsiyi uspihu v umovah NUSH [Creating a Success Situation in the NUSH]. *Aktualni problemi psihologiyi v zakladah osviti: zb. nauk.prats / zag. red. N. M. Tokarevoyi*. Vip. 9. Kiyiv: TOV NVP «Interservis». S. 193–198. [in Ukraine]

Шевченко Е. Н.

Новая украинская школа: опыт и перспективы

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы сущности и качества современного образовательного пространства как фактора становления Новой украинской школы. Анализируются психолого-педагогические тенденции и условия оптимизации образовательного процесса в соответствии с задачами, определенными Государственным стандартом начального образования. Раскрыто важность организации оптимального учебного пространства в классе согласно законам эргономики и эстетики. Отмечено актуальность соблюдения принципа преемственности дошкольного и начального образования. Автор подчеркивает, что компетентностный подход в обучении является важным ресурсом личностного развития ребенка. Сделан вывод о необходимости системного реформирования начального образования в измерениях НУШ.

Ключевые слова: Новая украинская школа, образовательное пространство, психолого-педагогическая система.

Shevchenko E. N.

New Ukrainian school: experience and prospects

Abstract. The article discusses the essence and quality of modern educational space as a factor in the formation of the New Ukrainian School. Psychological and pedagogical trends and conditions for optimizing the educational process are analyzed in accordance with the tasks defined by the State standard of primary education. The importance of organizing an optimal classroom in the classroom according to the laws of ergonomics and aesthetics is disclosed. The urgency of observing the principle of continuity of preschool and primary education is noted. The author emphasizes that the competency-based approach to learning is an important resource for the personal development of a child. The conclusion is drawn about the need for systemic reform of primary education in the dimensions of the NUS.

Keywords: success, success situation, success motivation, junior schoolchild, New Ukrainian School.

Шевченко Олена Миколаївна,

вчитель початкових класів, вчитель вищої категорії, старший
вчитель

заступник директора з навчально-виховної роботи

КЗШ I–II ступенів № 64

Кривий Ріг, Україна